

pogojih asimilacije in raznarodovanja ter s tem v zvezi tudi ne konkretne ocenitve uspeha ali neuspeha takšne politike.

Domnevam, da bodo v nemškonacionalnih krogih na Koroškem ali kje drugje v Avstriji natančno preučili pričujočo izdajo virov in vzeli na znanje njeno vsebino. Domnevam, da ne bodo spoznali dejstva, da je v neki knjigi o raznarodovanju v Sloveniji dokumentirana tudi antislovenska politika na Koroškem, ki vendar ni neizpodbitno Slovenija. Ferencova odločitev o izdaji virov je opravičena in smiselna tudi zaradi tega, ker je bila ravno nemška raznarodovalna politika tista, ki je po drugi svetovni vojni znova utrdila tesno vez koroških Slovencev in Slovencev v Jugoslaviji.

Če ponovno premislim svoja razmišljanja o obravnavani izdaji virov, potem opazim, da sem se vedel kot človek, ki je dobil darilo, po katerem je že dolgo hrepenel, ki si je pa med ogledovanjem darila zaželel še več novih dodatkov za dograditev sheme. V tem smislu se je treba Ferencu za izdajo teh virov zahvaliti in od njega zahtevati še več, morda tudi novo komentirano izdajo virov k isti temi, ki pa naj bi se obračala manj na strokovnjaka in bolj na področje šolstva in izvenšolskega političnega izobraževanja.

Karl Stuhlpfarrer

Prevod: Mira Miladinović

Anka Vidovič-Miklavčič, *Slovenski železničarji pod italijansko okupacijo v Ljubljanski pokrajini 1941—1943*, Ljubljana 1980, 471 strani.

Vprašanje boja in udeležbe delavcev različnih gospodarskih panog na Slovenskem v narodnoosvobodilnem boju je bilo v slovenskem zgodovinopisju doslej slabo raziskano in upoštevano. Zato predstavlja pričujoča raziskava o prispevku železničarjev, ene izmed najbolj delavsko zavednih vej delavstva, k narodnoosvobodilnemu gibanju prvo monografsko obdelavo s tega področja. Kot je razvidno že iz naslova, se avtorica geografsko omejuje na t. i. Ljubljansko pokrajino, kjer se je NOG med železničarji najprej in najbolj razmahnilo, časovno pa na obdobje italijanske okupacije.

V uvodnem poglavju je pregled razvoja strokovne organiziranosti železničarjev v obdobju stare Jugoslavije ter njihovega političnega in kulturno-prosvetnega delovanja. Avtorica si zastavlja vprašanje, kje so vzroki, da so se železničarji tako zgodaj in tako množično vključevali v Osvobodilno fronto in NOG. Odgovor najde v že tradicionalni borbi železničarjev za pridobitev socialnoekonomskih pravic, čeprav v okviru različnih političnih strank in strokovnih organizacij, v njihovem približevanju politični usmeritvi komunistične partije v zadnjih letih pred vojno in v rastoči zavesti o fašistični nevarnosti.

Nadaljnja poglavja obravnavajo obdobje NOB. Najprej je opisan pomen slovenskega železniškega omrežja, ki je bil zaradi svoje tranzitne lege pomemben tako za nemškega kot za italijanskega okupatorja. Nato spregovori avtorica o poskusih, s katerimi je jugoslovanska vojska pred kapitulacijo hotela onespobiti železniško omrežje, o razkosanju slovenskega ozemlja in s tem tudi železniškega omrežja ter o okupacijskem režimu in nadzoru po posameznih oddelkih

in delovnih enotah ter službah na železnici v Ljubljanski pokrajini, pri čemer ugotavlja, da je ostala organizacija direkcije in drugih delovnih enot na železnici v glavnem nespremenjena, ker je okupatorjeva dejavnost težila predvsem k čimprejšnji vzpostavitvi rednega in varnega prometa.

Osrednji poglavji monografije sta IV. in V. poglavje, v katerih obravnava avtorica razvoj Osvobodilne fronte na železnici v Ljubljanski pokrajini in razne oblike boja železničarjev proti italijanskemu okupatorju.

Ko preučuje organizacijski razvoj OF, posebej upošteva ljubljansko železniško vozlišče, novomeško železniško postajo in še nekatere manjše postaje na dolenski, belokranjski in kočevski progi ter na južni železnici Ljubljana—Postojna. Iz njene raziskave je jasno razviden nastanek in razvoj mreže odborov OF in prilagojenost le-teh organizacijski strukturi delovnih enot na železnici. Hkrati je namenila pozornost tudi organizacijskemu razvoju Komunistične partije Slovenije, ki je s svojim članstvom in simpatizerji odločilno pripomogla k nastanku mreže odborov OF.

Skrajno precizna je njena obravnava oblik narodnoosvobodilnega boja na železnici, ki so s širjenjem OF postajale vse številnejše in vse bolj razvejane, pri čemer avtorica ni hotela prikazovati kronološkega poteka akcij, ampak njihovo izvirnost in raznovrstnost. Tu so opisi sabotažnih akcij, ki so jih železničarji opravili sami ali pa kot strokovni pomočniki partizanskih diverzantskih skupin, in ki so okupatorju prizadejale veliko materialno škodo ter ga hkrati demoralizirale. Železničarji so tudi zbirali orožje, sodelovali pri plebiscitnih in drugih akcijah ob različnih praznikih ter bili soudeleženci pri stavki v kamnolomu Verd. Neprecenljiva je bila njihova pomoč pri prevozu ilegalcev po železnici, kar je bil po ograditvi Ljubljane in še nekaterih mest ter spričo poostrenih okupatorjevih ukrepov še najbolj zanesljiv kanal za ilegalne prehode. Poleg tega so železničarji vzdrževali kurirske zveze, skrbeli za prevoz ilegalne literature po železnici, vzdrževali zveze med centralno tehniko KPS v Ljubljani in okrožnimi tehnikami, opravljali varnostno-obveščevalne naloge, vojaško intendantco in omogočali odpošiljanje celo vagonskih pošilk materiala partizanskim enotam, delavnicam, bolnicam in tehnikom. Tako kot na terenu je delovala tudi na železnici vojaško organizirana narodna zaščita, ki se je razvila iz bojnih sabotažnih skupin, njeno dejavnost pa je, kot ugotavlja avtorica, večkrat težko razmejiti od dejavnosti frontnih organizacij. Zlasti pa se je povečala aktivnost železničarjev v dneh, ko je kapitulirala Italija. Tedaj so se mnogi vključili v operativne naloge narodnoosvobodilnega vojske in ustanovljena je bila XIV. železničarska brigada.

V zaključnih dveh poglavjih je krajši pregled železničarskih društev pod italijansko okupacijo in razmer na železnici, potem ko je Ljubljansko pokrajino zasedel nemški okupator. Raziskava Anke Vidovič-Miklavčič temelji na raznovrstnih virih, pri čemer pa je imela na voljo zelo malo primarnega arhivskega gradiva. Zato se je njeno raziskovalno delo opiralo predvsem na spominsko gradivo in na izjave še živčih železničarjev ter je bilo potrebno iz neštetihih drobnih podatkov sestaviti celovito podobo dogajanja, kar je nedvomno tudi ena največjih zaslug raziskovalke. Posebno prizadevnost kaže tudi avtoričin širok izbor fotografij dokumentov in železničarjev, ki jih je v knjigi približno 170.

Seveda so ostala še naprej nekatera vprašanja nerazjasnjena (npr. natančna vloga železničarjev med delavstvom v NOB, žrtve med železničarji med NOB itd.). Nanje bo mogoče odgovoriti, ko bomo dobili pregled o udeležbi železničarjev v NOB tudi za druge slovenske pokrajine in za celotno obdobje okupacije. S pričujočo knjigo kot sedmo knjigo zbirke Knjižnice OF in prvo knjigo nove zbirke Slovenski železničarji v NOB 1941—1945 pa je prvi korak v tej smeri že storjen.

Vida Deželak

Josef Rausch, *Der Partisanenkampf in Kärnten im Zweiten Weltkrieg*. Wien 1980, Militärhistorische Schriftenreihe, Heft 39/40, Herausgegeben vom Heeresgeschichtlichen Museum (Militärwissenschaftliches Institut), 108 strani.

Čeprav je knjižica enega mlajših sodelavcev Vojaškoznanstvenega inštituta z Dunaja drobna in ima devet večjih vsebinskih poglavij, jo lahko razdelimo samo v dva dela. Prvi del sestavljajo vsa vsebinska poglavja, drugi del pa tako imenovane »Schlußbemerkungen« — zaključne opombe.

Ob upoštevanju arhivskega gradiva v Zborniku dokumenta i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda, predvsem pa z izkoriščanjem arhivskega gradiva, ki ga hranijo avstrijske institucije: Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes na Dunaju, Institut für Zeitgeschichte dunajske Univerze, Bundesarchiv/Militärarchiv v Freiburg/Breisgau, Kriegsarchiv na Dunaju in Militärwissenschaftliches Institut na Dunaju ter z uporabo široko izbrane avstrijske in jugoslovanske literature o naslovnem vprašanju, je avtor v prvem delu sestavil korektno, obsežno in natančno študijo o razvoju NOB na Koroškem. Ni se ustavil le na vojaških akcijah koroških partizanov, poskusil je opredeliti tudi politična dejstvanja narodnoosvobodilnih enot in gibanja, posebej pa se je v prvem poglavju ustavil ob pomenu partizanskega gibanja v drugi svetovni vojni.

Kljub nekaterim nedorečenostim, včasih tudi napakam, kot je tista na strani 2, ko je avtor zamolčal demonstracije v Beogradu 25. marca 1941 in govori samo o oficirskem puču dva dni kasneje, ali pa tista, na isti strani, da je bil glavni socialnorevolucionarni cilj NOB vzpostavitev komunistične Jugoslavije, medtem ko je bil narodnoosvobodilni cilj komunistov zgolj zunanja propaganda OF; morda tudi ponavljajoča se napaka tiskarske oz. jezikovne narave, ko od 27 strani dalje avtor piše o nekem Odredu Gorenje, ko gre za Gorenjski odred; pa še kaj bi lahko našteli, je treba reči, da lahko delo Rauscha koristno in zanesljivo uporabimo kot znanstveno literaturo. Če bi se avtor odrekel nekaterim nenapisanim podmenam, kot je tista, da dvomi v skorajda vsak partizanski podatek, ki navaja, da so imeli nasprotniki več kot pet mrtvih, ali da o nacističnih grozodejstvih, kot je pobitje Peršmanove družine govori kar se da »objektivistično«, prizanesljivo ter da mnogokje ne ločuje vsebine nemško-nacističnega nasilja od obrambnega, narodnoosvobodilnega in protifašističnega boja koroških partizanov, bi brošura avstrijskega raziskovalca samo pridobila. S tem, da avtor govori o težkem porazu 14. divizije (str. 64), ko se je le-ta v